

DİN DEĞİŞTİRME FENOMENİ: ANKARA'DA BİR PROTESTAN KİLİSESİ BAĞLAMINDA HRİSTİYANLIĞA GEÇİŞİN SOSYOLOJİK İZDÜŞÜMLERİ

Selman YILMAZ* - Figen BALAMİR**

Öz

Bu çalışmada din değiştirme olgusu incelenmektedir. Araştırma bireylerin çoğunluğa ait dini gelenekten ayrılarak farklı bir dini benimseme nedenlerini ve yeni inançlarının onlar için ne anlam ifade ettiğini anlamayı hedeflemektedir. Veriler, Ankara'da faaliyet gösteren bir Protestan kilisesi olan Başkent Kilisesi'ne mensup 10 kişiyle yarı-yapılandırılmış görüşmelerden ve sekiz aylık gözlem notlarından elde edilen bulgulara dayanmaktadır. Araştırma için her pazar günü kilisedeki ayinlere katılım sağlanmış, bireylerin bulunduğu bağlam ve etkileşim biçimleri de gözlemlenmiştir. Çalışma sahamızı oluşturan grup özelinde bakacak olursak bazı bireyler İslam'dan uzaklaşmakla birlikte tamamen inançsız bir yaşama yönelmemekte, bunun yerine kendi anlam dünyalarına, beklentilerine ve mizaçlarına daha uygun olduğunu düşündükleri başka bir dine bağlanmaktadır. Modern hayatın insanı yalnızlığa ve mutsuzluğa iten etkisine karşı bireyler kaybettikleri anlamı yeni dini bir düşünceyle ikame edebilmektedir. Araştırmamız özelinde din değiştirme sürecinde sosyal

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi
e posta: selyilmaz@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1700-6313

** Dr., Milli Eğitim Bakanlığı
e posta: fibalampir@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6448-3177

Atıf/Cite as: Yılmaz, Selman-Balamir, Figen. "Din Değiştirme Fenomeni: Ankara'da Bir Protestan Kilisesi Bağlamında Hristiyanlığa Geçişin Sosyolojik İzdeşimleri". *Dini Araştırmalar* 26/65 (Aralık 2023), 459-489. <http://doi.org.10.15745/da.1376232>

bağ, iletişim ve etkileşim süreçlerinin önemli sosyal motivasyonlar olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dini değişim, Sekülerleşme, Din değiştirme, Protestanlık, Misyonerlik, Türkiye'de Hristiyanlar.

The Phenomena of Conversion: A Sociological Research On Conversion to the Christianity in Türkiye

Abstract

The research aims to understand why individuals break away from the majority religious tradition and adopt a different religion and what their new beliefs mean to them. This study is based on data obtained from semi-structured interviews and eight-month observation notes with 10 members of Başkent (Capital) Church, a Protestant church operating in Ankara. For the research, church services were attended every Sunday, and the individuals' context and interaction styles were also observed. Although the phenomenon of religious conversion is often examined as the complete abandonment of religion under the influence of secularization theses, in fact, the replacement of faith with different religions should also be considered in religious change. Regarding the research field, some individuals move away from Islam but do not turn to a completely non-belief life, but instead adhere to another religion that they think is more suitable for their own world of meaning, expectations, and personality. Against the effect of modern life that pushes people to loneliness and unhappiness, individuals can replace the meaning they have lost with a new religious thought. The research reveals that social bonding, communication, and interaction processes are important social motivations in the process of religious conversion.

Keywords: Religious Change, Secularization, Religious Conversion, Protestantism, Missionary, Christians in Türkiye.

Summary

This study examines the meaning of religion for individuals who converted to Christianity in Turkey. For the research, we regularly attended the activities of the Ankara Capital Protestant Church for a period of approximately eight months in 2023 and made participatory observations. Apart from the weekly worship ceremonies, we also participated in the religious, cultural, and social meetings of the group. During the research, we conducted in-depth interviews with 10 members of the group.

Examining the reasons why the participants moved away from Islam, we see a wide range. Among the answers, the perception of Islam as a formalistic religion and the dissatisfaction with the image of a punishing God come to the fore. According to the participants, the negative attitude of some Muslims damaged their ties with the religion of Islam. At this point, some participants, in the process of moving away from Islam, primarily turned to non-religious movements such as deism or anti-religious thoughts such as atheism. However, the desire to add meaning to life draws people back to faith. In this case, the person whose ties with his old faith are damaged has difficulty in returning to his previous religion and looks for a new door of faith. The self and the social environment are reconstructed with changing beliefs.

Contrary to popular belief, participants do not gain unlimited freedom by embracing Christianity. Church members are very sensitive about complying with the orders and prohibitions of their new religion. Although the boundaries of the new religion are not as strict as in Islam, care is taken to act in accordance with certain rules. On the other hand, participants think that the emphasis on punishment is not prominent in Christianity compared to Islam. We encounter a more flexible religious thought. Reducing the emphasis on punishment creates space for the person and relieves the psychological pressure on him.

Some statistical data shows that people generally tend to believe less in the punitive side of religion. It is understood that the desire to move from a punitive understanding of religion to a more flexible one is important in the transition from Islam to Christianity. In this way, it will be possible to get away from the stress caused by the thought of religious punishment by staying in the comfort zone of adding meaning to life, socializing, and so on provided by religion.

Unanswered questions on religious issues and especially doubts about the Holy Quran seem to have weakened the bond with Islam. People whose connection with Islam weakens may become open to the propaganda of a new religion. It is also noteworthy that the participants have personal anger towards the God of Islam. When these people, who reflect that they cannot receive answers to their prayers while in Islam, think that the God of the religion they have just met helps them in these matters, their perception of the true god changes rapidly. Because of his position, it is difficult to contact with Allah. However, the Lord Jesus is one who lived among us alive and flesh. It is possible to communicate with him directly. There is no need for an intermediary such as a prophet to reach God and listen to his words; direct communication with God is possible.

A relative state of peace prevails among the participants. The unrest that existed during the religious change has been replaced by a calmed existence. Life started to gain meaning again. The doors are closed for returning to the old religion. But it should also be noted here that for many people, religious search is an ongoing process. Some of the people interviewed by the researchers converted to Christianity after shifting to deism and atheism. Even though they see Protestantism as the last stop, it is not possible to be one hundred percent sure that they will remain at the same point after 5-10 years.

The feeling of loneliness created by individualization can also lead people to religious thought. The Covid-19 epidemic, which started in 2020, increased the social distance between people. People who become lonely try to create new social environments for themselves. Hence, the impact of a person's need for socialization should not be ignored when converting to Christianity, especially during the epidemic.

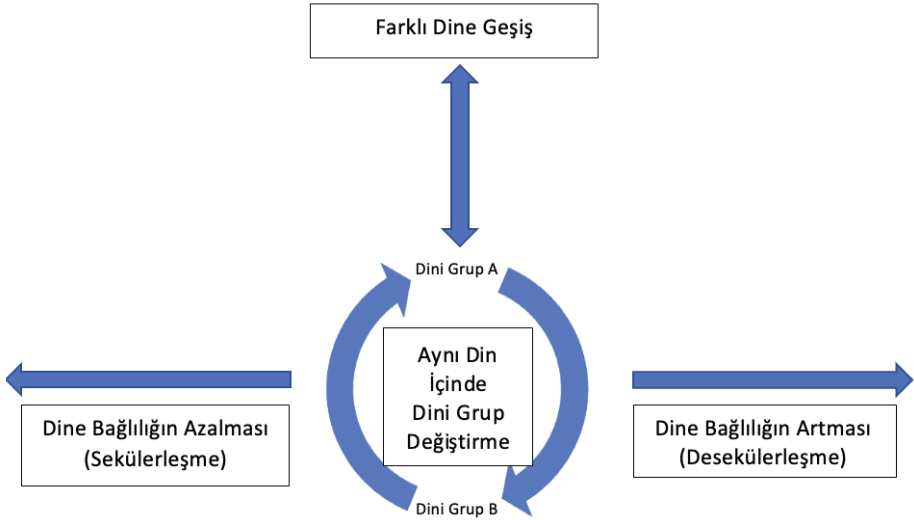
Individuals who are not satisfied with their current belief may look alternative ways. Hence “supply side” of religion prevails. The missionary activities of Protestant groups operate exactly like a market economy. The religious invitation was effective in our participants' first contact with the church.

Last but not least, it should be reminded that perceptions can also direct religious thinking. Islamophobia is becoming widespread throughout the world, especially in Europe. The Islamic civilization is under constant pressure in the clash of civilizations. An attempt is made to create a negative image of Islam by constantly vilifying it in the public eye. While all these negative comments create an image in the minds of many people that Islam is oppressive, when it comes to Christianity, a positive imagination based on love appears. That eases the transition from Christianity to Islam. In this sense, all Protestant groups, including the church whose programs we participate in, carry out an important mission and create a perfect image of Christianity. In short, religion is also marketing, no more, no less.

Giriş

Ankara'da İslam dininden ayrılarak Protestan Hristiyanlığı benimseyenlerle gerçekleştirdiğimiz bu çalışmada din değiştiren bireylerin dini anlayışlarını şekillendirme biçimleri incelenmiştir. Çok yönlü bir fenomen olan din değiştirmede birçok etken ve süreç söz konusudur. Anlam arayışında olan bir varlık olarak insan belli dönemlerde hayatın amacını daha yoğun olarak sorgulamaktadır. Bu sorgulamalar özellikle ergenlik ve ölüm gibi geçiş dönem-

leriyle; hastalık, ekonomik sıkıntı ve haksızlığa uğrama gibi zor dönemlerde yoğunlaşır. Kişi, tüm insanlık için ortak bir amaç bulamadığı durumlarda da bir amaç aramaktan vazgeçmeyerek kendisi için özel amaçlar üretir. Özellikle kendisinin sıkıntı çektiği veya yetkin olduğu alanlarda başkalarına yardım eli uzatmayı düşünür. Tüm bunlar kişinin tatmin duygusunu artırarak ona yaşama arzusu sağlar. Yaşam, insan için her zaman dengeli bir halde ilerlemez. Kimi zaman zorluklarla karşılaşılır kimi zaman görece refaha kavuşulur. Duygusal olarak bazen sevinç ve huzur hâkimken bazen üzüntü ve depresyona maruz kalınır. Ayrıca psikolojik, ekonomik ve toplumsal etkenler de kişiyi devamlı arayışa götürebilir. Din olgusu her zaman bu arayış çabalarının bir yerinde kendine olumlu veya olumsuz anlamda yer bulur. Kişi anlam arayışı içinde dine yönelebildiği gibi dinden de uzaklaşabilir. Kimi zaman da kendini tatmin etmeyen din anlayışını başka bir din düşüncesiyle değiştirir. Bu durumda dini düşüncedeki değişim “dine bağlılığın değişimi”, “dini grup değişimi” ve “din değişimi” şeklinde üç farklı model altında ele alınabilir (Şekil 1).

Şekil 1. Dini değişim modelleri.

Dine yönelimle ilgili dine dönüş ve din değiştirme şeklinde iki temel ayırmadan söz edilebilir. Dine dönüşteki kasıt, çoğu zaman kişinin inanç olarak sahip olduğu fakat günlük hayatına tatbikini ihmal ettiği inancına tekrar sahip çıkmasıdır. Kişi günahlarından tövbe ederek gündelik hayatında dini merkeze almaya başlar. Din değiştirmede ise eski inanç tümüyle terk edilerek yerine yenisi ikame edilir. Bununla birlikte her ne kadar inanç değişmiş olsa da eski

inanca ait birtakım ritüeller yeni inanca örtülü ve kimi zaman bilinçsiz şekilde taşınabilir. Fakat buradaki maksat, eski inancı sürdürmek değil yeni inancı ikame etmektir. Biz konumuz itibarıyla genel olarak din değiştirmeye neden olan faktörleri ve özelde de Türkiye’de Hristiyanlığa geçişle ilgili literatürü inceleyerek araştırmamızın arka planını oluşturacağız. Daha sonraki bölümde ise alan araştırmamızdan elde ettiğimiz bulguları paylaşarak analiz edeceğiz.

Literatür

İlgili literatür incelendiğinde din değiştirmede bireysel ve toplumsal nedenler olmak üzere iki temel faktörün ön plana çıktığı görülmektedir. Bireysel nedenler çoğu zaman psikolojik faktörler olarak ele alınmaktadır. Toplumsal nedenler altında ise sosyo-kültürel ve dini faktörler incelenmektedir. Psikolojik nedenlere baktığımızda öne çıkan başlıklar: a) Anlama isteği ve zihinsel tatmin, b) Kimlik bunalımı, c) Suçluluk ve günahkârlık duygusu, d) Travmatik tecrübeler, e) Dini olgunlaşma, f) Estetik etkilenme ve g) Manevi tatmin maddeleri altında gruplanabilir. Toplumsal nedenlere baktığımızda öne çıkan başlıklar ise a) Telkin ve sosyal etkileşim, b) Eski dine karşı oluşan tepkiler ve c) Evlenme şeklindedir (Hökelekli, 2001, 293-300).

Din değiştirmeye ilgili ilk dönem çalışmalarının konuyu daha çok psikolojik yönden ele aldıkları görülmektedir. Yeni dini hareketlerin gelişimine bağlı olarak din değiştirme olgusu 1970’li yıllardan itibaren din sosyologlarının da dikkatini çekmeye başlamıştır (Kirman, 2004, 79-80). Konu hakkındaki akademik çalışmaların yaygınlaşmasıyla dini değişimi açıklayan kuramlar da çeşitlenmeye başlamıştır. Bunlar arasında en sık kullanılanların “rasyonel seçim”, “görelî yoksunluk” ve “kaynak mobilizasyonu” kuramları olduğu söylenebilir (Kirman, 2010, 11). Bunların dışında “sosyal etki” ve benzeri teoriler de din değişimini açıklamak için kullanılmaktadır (Çayır, 2008, 38).

Din değiştirme olgusunu biraz daha daraltarak salt Türkiye özelinde son dönemde İslam’dan Hristiyanlığa geçişi inceleyen çalışmaların sonuçlarını analiz edecek olursak Hristiyanlığa geçen kişiler arasında demografik veriler yönünden yaş grupları açısından gençlerin, cinsiyet açısından erkeklerin, medeni durum açısından bekârların, meslek açısından işsiz olanların veya işçi statüsünde çalışanların, sosyo-ekonomik düzey yönünden orta gelir seviyesindekilerin ön plana çıktığı görülmektedir (Canbolat, 2004; Çayır, 2008; Tezokur, 2007; Zavalsız, 2011). Eğitim seviyesi açısından birçok çalışma eğitim seviyesinin artması ile Hristiyanlığa geçiş arasında anlamsal bir ilişki tespit etmekle beraber bu durumun doğrulanmadığı çalışmalar da mevcuttur (Ça-

yır, 2008). Hristiyanlığa geçen bazı kişiler açısından etnik kimlik, dini bilgi eksikliği, seküler yaşam tarzı, Alevi inanca sahip olma gibi unsurların etkili olabileceğini gösteren emareler vardır (Canbolat, 2004; Çayır, 2008; Sevinç, 2006; Şensoy, 2019; Tezokur, 2007; Yapıcı, 2007; Zavalısız, 2011).

Dinde cevap bulunamayan sorular, baskıcı din anlayışları gibi olumsuz din algıları kişileri İslamiyet'ten uzaklaştırabilmektedir (Canbolat, 2004; Çayır, 2008; Sevinç, 2006; Şensoy, 2019; Tezokur, 2007; Yapıcı, 2007; Zavalısız, 2011). Kamuoyunda oluşturulan olumsuz İslam algısı da İslam'dan uzaklaşmaya sebebiyet verebilmektedir (Canbolat, 2004; Tezokur, 2007). Hristiyanlıkla karşılaşma olasılığını artırma anlamında misyonerlik faaliyetlerinin de belli bir etkisinin olabileceği görülmüştür (Sevinç, 2006; Şensoy, 2019; Tezokur, 2007; Yapıcı, 2007; Zavalısız, 2011). Belli bir menfaat ve çıkar düşüncesi çerçevesinde rasyonel tercihler de önemli olmakla birlikte duygusal ve mistik motiflerin ön plana çıktığı görülmektedir (Canbolat, 2004; Şensoy, 2019; Zavalısız, 2011). Aile içi ilişkilerin kopuk olduğu zor bir çocukluk geçirme tecrübesi bazı araştırmalarda zikredilmekle birlikte çoğu çalışma, içinde yetişilen sosyal çevreden kopma ve farklı grupla yeniden sosyalleşme ihtiyacı gibi durumların Hristiyanlığa geçişte daha önemli olduğunu göstermektedir (Canbolat, 2004; Sevinç, 2006; Şensoy, 2019; Tezokur, 2007; Yapıcı, 2007; Zavalısız, 2011).

METODOLOJİ

1. Araştırmanın Problemi

İnsanların içinde doğdukları bir dini gelenekten ayrılarak kendileri için yeni bir dini geleneği neden benimsedikleri ve yeni dâhil oldukları dinin onların yaşam dünyalarında nasıl yer ettiği bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Diğer taraftan katılımcıların bir dini benimseme kararlarının sonuçlarını nasıl deneyimlediği ve onların duygu dünyalarında nasıl yer ettiği başka bir problem olarak bu çalışmada irdelenecektir.

2. Araştırma Sahası

Bu araştırma, Ankara'da bir Protestan kilisesi bağlamında din değiştiren bir grup Müslümanı merkezine almaktadır. Araştırma kapsamında 2022 yılı Aralık ile 2023 yılı Temmuz ayları arasında Uluslararası Ankara Protestan Kilisesi Derneği (IPCA) altında faaliyet gösteren Başkent Kilisesi ziyaret edilerek haftalık ibadetlerine iştirak edilmiş, saha notları tutulmuştur. Dini grup-

larla ilgili yapılan araştırmalarda sahaya dahil olmak zaman alabilir (Balamir, 2023a, 41). Bu sebeple sahadaki ilk iki aylık süre boyunca doğrudan mülakat yapmak yerine sadece katılımlı gözlem ve sohbet yapılmıştır. İlerleyen süreçte kilise mensuplarından Hristiyanlığı benimseyen 10 kişiyle mülakat gerçekleştirilmiştir. Haftalık ayinler dışında zaman zaman kilisenin kültürel ve dini aktivitelerine de katılım gösterilmiştir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Gerçekliğin çoklu yapısı göz önüne alındığında ankete dayalı nicel yaklaşımlar insanların anlam dünyalarının aktarılmasında ve derinlemesine analiz edilmesinde yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle din gibi karmaşık yapılarla ilgili araştırmalarda günümüzde araştırmacılar nitel yaklaşımı tercih etmektedir (Neuman, 2017, 132). Nitel araştırmaların temel özelliği insanların sosyal dünya ile etkileşimde bulunurken gerçeği nasıl inşa ettikleri konusunu merkeze almasıdır. Nitel yaklaşımda araştırma problemine göre çeşitli araştırma desenleri kullanılmaktadır. Bunlardan biri olan fenomenolojik desenin odak noktası, insanların deneyimi nasıl anlamlandırdıklarını keşfetmektir. Fenomenolojik araştırmada bir deneyimin özüne ulaşmak için insanların tecrübeleri üzerine odaklanılmaktadır (Patton, 2018, 107). Çalışmamız bu kapsamda fenomenolojik desen üzerinden nitel bir yaklaşımla yürütülmüştür.

Nitel bir araştırmada veri toplamak için katılımcıların düşüncelerini sunmalarının çok önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak insanların ne söyledikleri kadar düşüncelerinin şekillendiği bağlamlar da önemlidir. Bağlam, insanların aileleri, arkadaşları ve iletişimde oldukları herkesi kapsamaktadır (Creswell, 2019, 6). Bu nedenle bu araştırmada katılımcıların sosyal ve dini alanlarını şekillendiren en önemli mekân olan kiliseye her hafta düzenli olarak gidilerek katılımlı gözlem yapılmıştır.

Araştırma konumuz ve mülakat sorularımız Ankara Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığına sunulmuş ve çalışma için etik kurul onayı alınmıştır. Katılımcıların gerçek isimleri etik kurallar gereği kullanılmamıştır. Bunun yerine katılımcının cinsiyet ve yaşını gösteren bir kodlama tercih edilmiştir. Örneğin 23 yaşındaki kadın bir katılımcı için K23 kodu kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Alan araştırmalarında grubun bir üyesi olmanın da dışarıdan bir gözlemci olmanın da oluşturduğu avantaj ve dezavantajlar bulunmaktadır (Yılmaz,

2017). Grubun dışından araştırmacılar olarak bizler bu araştırmada sonradan Hristiyanlığa geçen bireylerin iman etme süreçlerini, inancın günlük ve sosyal hayata yansımasını, kişilerin dinle olan bağlarını nasıl sürdürdüklerini ve dini düşüncelerini nasıl canlı tuttuklarını anlamaya çalıştık.

1. Fiziksel ve Demografik zellikler

Başkent Kilisesi en başta bir ev kilisesi olarak oluşup 2013 yılında Ankara'da Kızılay Meydanı'na yakın mukim bir binada yer alınmasıyla halka açık bir şekilde hizmet vermeye başlamıştır. Binadaki 4. ve 5. katlar kiliseye ait olup pazar ayinleri 5. katta, toplantı veya çeşitli idari etkinlikler genellikle alt katta yapılmaktadır. Ayinler pazar günleri saat 13-16 arasında yapılmakla beraber kilise haftanın diğer günleri de açıktır. arşamba akşamları saat 18'de kilisede pastrler tarafından özellikle gençlere yönelik olarak kutsal kitap okumaları, film izleme etkinlikleri yapılmaktadır. Kiliseye girdiğimizde bilindik kilise algısının dışında, havadar, özenli ve sade bir şekilde dekore edilmiş bir ortam ile karşılaştık. Girişte sol tarafta duvarda ereve içerisinde asılmış bir Türk bayrağı, özellikle yeni gelenlerin yabancılık hissini azaltmaktadır (Resim 1). Beyaz yazı tahtası ve dikkatli bir bakışla ancak anlaşılabilecek bir ha sembolü dini bir mekndan daha çok eğitim yeri izlenimi vermektedir. Tahtanın hemen önünde vaaz kürsüsü, mikrofon ve iki gitar yer almaktadır. Pazar ayinlerinde gitar eşliğinde okunan ilahiler aynı zamanda projeksiyona da yansıtılmaktadır. Böylelikle ayine katılanların doğru okumaları teşvik edilmektedir. Kiliseye adım atar atmaz sizi samimi ve sıcak yüzler karşılamaktadır. Bu yaklaşım günlük hayatta gördüğümüz nezaket ifadelerinin ötesinde sıcak bir duygu taşımakta, ürkek adımlarla içeriye giren yabancılara rahatlatmaktadır. İki saate yakın süren ibadet programı sonrasında konuklar hemen dağılmakta, çay ve ikramlar eşliğinde sohbetler devam etmektedir.

Resim 1. Başkent Protestan Kilisesi İç Görünümü, 2023.

Cemaat genel olarak genç ve orta yaşta kişilerden oluşmaktadır. Kiliseye devam ettiğimiz sürece kilisenin ortalama 20-25 kişiden oluşan devamlı bir cemaatinin olduğu görülmüştür. Bazı üyeler ise daha seyrek gelmektedir. Ankara'daki diğer kilise cemaatlerinin de ibadet için zaman zaman burayı tercih ettiği görülmüştür. Mensupları dışında her hafta 2-3 kişi de merak sebebiyle gelmektedir. Cemaatin genç ve erkek ağırlıklı olma nedenini kilisenin pastörüne sorduğumuzda kendisi genel olarak kadınların ve yaşlı ilerlemiş kişilerin din değiştirme konusunda isteksiz olduklarını ve kendi inançlarına daha bağlı olduklarını ifade etti. Ayrıca o, henüz yeni sayılabilecek bir kilise oldukları için mensuplarının diğer kiliselere göre gençlerden oluştuğunu belirtti.

Her hafta sistematik bir şekilde kutsal kitaptan belirli bir tema eşliğinde ilerleyen vaaz, pastör tarafından gündelik hayatla ilişkilendirilerek orada bulunanlar için yorumlanarak somutlaştırılmaktadır. Haftalık ayinler, gitar çalan iki pastörle beraber yarım saati aşkın sürede herkesin ayakta durarak ve bazen alkış gibi el hareketleriyle eşlik ettiği ilahilerle başlamaktadır. Ayin, pastörlerden birinin sahnede ayakta durarak zaman zaman önündeki kürsüdeki önceden hazırladığı belli olan metne göz atarak Türkçe verdiği vaazla devam etmektedir. Vaaz sırasında Kutsal Kitap'tan okunacak pasaj numarası verilerek cemaatten gönüllü bir kişinin bu pasajı okuması istenmekte, diğer kişiler de önlerindeki Kutsal Kitaplardan okunan cümleleri takip etmektedir. Vaaz ve ilahi sonrası dua isteyen kişilerin isimleri ekrana yansıtılarak bu kişiler için dua edilmektedir. Genel olarak vaaz, ilahi ve dualarda, sevgi ve kurtuluş gibi temaların hâkim olduğu görülmektedir. Üç kişiden oluşan Amerikalı pastörlerden en yaşlısı 50 yaşında, diğerleri ise 40 yaşlarındadır. Pastörler uzun yıllardır Türkiye'de ikamet etmekte ve iyi derecede Türkçe bilmektedirler. Çalışmamıza katılanlar 19-46 yaş aralığında olup gelir düzeyi olarak orta ve daha alt seviyededirler.

2. Kimlik

Katılımcılarımızın inanç geçmişine baktığımızda geniş bir yelpazeden geldikleri görülmektedir. Katılımcılar arasında hem seküler (E19, E46, K45) hem de muhafazakâr (E24, E34, K23, K40) geçmişe sahip kişiler bulunmaktadır. Alevi kökenli olan üç katılımcı (E19, E46, K45), önceki yaşamlarında genel olarak dine mesafeli olduklarını belirtmiştir. Katılımcıların bazıları önce deizm veya ateizme yönelmiş, yaşadıkları bunalım hissini geçmemesi üzerine Hristiyanlığa geçiş yapmışlardır (E19, E26). Muhafazakâr bir geçmişe sahip olup sonra Satanist olduğunu, ardında da Hristiyanlığa geçtiğini belirten bir katılımcımız da bulunmaktadır (E34). Katılımcılarımız arasında muhafazakâr bir yaşantıya sahip, imam hatip lisesinden mezun olup önceden başörtülü olan bir kadın (K23) ve ilahiyat fakültesinden mezun olan bir erkek de (E25) bulunmaktadır. Bu kişilerin de Hristiyanlığı benimsemeden önce İslam'la olan bağlarının oldukça yıpranmış olduğu görülmüştür.

Bu veriler, kişilerin inançla ilgili arayış yolculuğunun çoğu zaman nihai olarak sonlanmadığını göstermektedir. Çünkü araştırmamızda da görüleceği üzere içinde doğdukları dini gelenekten uzaklaşan bireyler, öncelikle deizm ve ateizm gibi akımlara yönelmekte ancak bir süre sonra başka bir arayış içerisinde girmektedirler. Bu süreçte eski inançla kopan bağı tekrar kurmak iyice

zorlaşmaktadır. Cami ve Diyanet gibi resmi İslamî kurumlar, kişilere aradıkları sıcaklığı sunamamaktadır. Dini cemaatler ise şekilci ve çoğunlukla da dışlayıcı davranmakta, kendilerine yönelmek isteyen kişilerle aralarına duvar örmektedir. Bu aşamada arayış içerisinde olan birey, kendine kucak açan ilk gruba eğilim gösterebilmektedir.

3. İnanç Bağı

İnanç değişimi bünyesinde birçok psiko-sosyal durumu barındırmaktadır. Literatür kısmında bazı psiko-sosyal açıklamalara ve sınıflandırmalara değinmiştik. Dini değişim nihayetinde bir inanç değişimi olduğu için öncelikle konunun inanç unsurları çerçevesinde ele alınması doğru olacaktır. Dini değişimi doğru yorumlayabilmek için kişinin eski inancıyla oluşturduğu bağını neden ve nasıl zedelendiğini anlamak önemlidir. Bunun yanı sıra yeni inançla kurulan zihni ve kalbi bağını da anlaşılması gerekir. Bu bölümde katılımcılarımızın cevapları bu iki unsur temelinde incelenecektir.

3.1. Eski İnançla Bağ

İnanç değişiminde iki uç unsurun varlığından bahsedilebilir. Bir tarafta kişiyi kendi inancından uzaklaştırıcı unsurlar diğer tarafta ise onu yeni dine çeken unsurlar. Kişinin yeni dine yönelmesi çoğunlukla önceki dinle olan bağını zayıflamasından sonra başlamaktadır. Katılımcılarımız açısından bu bağı zayıflatan nedenlere bakacak olursak hepsi açısından ortak noktanın cezalandırıcı bir Tanrı imajı olduğu görülmektedir:

İslamiyet'teki Allah'tan çok korkuyordum. Bir şey olduğu zaman Allah'ın beni cezalandırmasından çok korkardım. Ama ilk kiliseye gittiğimdeki duvardaki "Tanrı sevgidir." yazısını görünce afalladım. Uzun süre etkisinden çıkamadım (K40).

Tanrının despotlaştığı şeklindeki düşünce onunla irtibatı güçleştirmektedir. Bu minvalde, birçok katılımcı Hristiyanlıkta Tanrı ile doğrudan iletişim kurabildiğini vurgulamıştır. Katılımcılar Rab İsa ile doğrudan temasa geçtiklerini, bunun kendilerini huzurlu hissettirdiğini vurgulamaktadır. Zor bir durum karşısında sığındıkları bir "liman" vazifesi gören İsa Mesih, ölü bir peygamber değil, dualara karşılık veren, kendisine inananları yalnız bırakmayan bir Tanrıdır. İsa o kadar merhametlidir ki kendisinden sonra gelen tüm insanların kurtuluşa ermesi için canını vermiştir. Bu, onun merhametinin en büyük delilidir. Örneğin K40, iman ettikten sonra Tanrı ile doğrudan iletişime geçtiğini, hâlbuki Müslümanken dualarına Allah'ın cevap vermediğini belirtmiştir:

Ayşe'den Fatma'dan değil de direkt Rabbimden isteyebiliyorum. Önceden abdest alıyor, namaz kılıyor, oruç tutuyor, dua ediyordum. Ama bir türlü dualarıma cevap alamıyordum. 'Rabbim niye cevap vermiyorsun?' diye düşünürdüm (K40).

Tüm katılımcılar açısından İslamiyet'teki Tanrı ile Hristiyanlıktaki Tanrı'nın farklı tanrılara işaret ettiği görülmektedir. Katılımcılar yeni inançlarındaki tanrının sevgi üzerine; İslam'daki tanrı kavramının ise korku üzerine bina edildiğini söylemektedirler. Buradaki farklı tanrı tasavvuru aynı tanrının farklı kişilerce farklı bir şekilde resmedilmesi olarak düşünülmemelidir. Kastedilen Allah'ın dışında gerçek ve hak bir tanrının varlığıdır:

'Aynı tanrıya inanıyoruz. Aynı tanrıya tapıyoruz.' diye iddia ediyorlar. Tam olarak öyle değil. Onların [İslam'ın] tanrısının ve kitabının [Kur'an] özellikle Kutsal Kitaptan, Eski ve Yeni Ahit'ten alınan bilgilerle oluşturulduğunu düşünüyorum (E26).

İslam'a göre Yahudilik ve Hristiyanlık da özü itibarıyla hak din olup bu dinlerin mensupları "ehli kitap" olarak isimlendirilmektedir. Bu nedenle ehli kitap, İslam'a davet edilirken üç din arasındaki ortak ilaha vurgu yapılmaktadır. "De ki: "Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin: Yalnız Allah'a ibadet edelim. Ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım." (Al-i İmran, 3/64) ayetiyle ehli kitap, Allah inancının ortak olması yönüyle İslam'a davet edilmektedir. Fakat katılımcılar, İslamiyet'teki bu vurgunun aksine yeni inançlarındaki tanrının farkını defaatle ifade etmişlerdir. Gözlemlerimiz de katılımcıların bu yöndeki sözlerini teyit etmektedir. Zira devamlı iletişimde olunan ve kendisiyle sıkı bir bağ kurulan tanrı, Rab İsa'dır.

3.2. Teslis

Protestanlar açısından tanrı inancının teslis düşüncesi etrafında şekillenildiği görülmektedir. Tüm katılımcılar, teslis inancına sahiptirler. Bu nedenle İsa algısı, İslam düşüncesindeki peygamber algısının ötesine geçmektedir. Buna göre İsa peygamber değil, insanların Adem'den itibaren devam eden günahlarına kefaretilik olarak kendi özünden bir parça olan tanrının feda ettiği oğludur. O, öldükten sonra dirilmiş olarak varlık gösteren, şu anda canlı, yaşayan ve kendisine inananlara esenlik vererek onları koruyan, inananların yanlarında bulunan bir tanrıdır. Dua edenin ve kendisini yardıma çağırmanın isteğine mutlaka icabet eder, kalbine huzur verir.

O [Muhammed] peygamber, ama İsa Mesih tanrı. Çünkü baba bekâr bir kıza tecelli edip kutsal ruh üstüne indi. Aslında insan

472 • DİN DEĞİŞTİRME FENOMENİ: ANKARA’DA BİR PROTESTAN KİLİSESİ BAĞLAMINDA HRİSTİYANLIĞA GEÇİŞİN SOSYOLOJİK İZDÜŞÜMLERİ

bedeni olarak aramızda yaşadı... Muhammed bir insan. Ama İsa ise Tanrının özünden bir öz (K45).

Yaratılış hiyerarşisinde üst konumda tanrı olan İsa’nın, Muhammed peygamberle arasında herhangi bir benzerlik bulunmamaktadır. Böylece onlar gerek yaratılış gerekse de beşerî açıdan birbirleriyle iki uç konumdadırlar. Hatta bazı katılımcılar Muhammed Peygamber’in tarihte hiç var olmamış, sonradan kurgulanmış bir karakter olduğunu düşünmektedir (E26; K23; K40).

3.3. Hak Din Algısı

Yukarıda bahsettiğimiz teslis inancı ve İslam’a bakışla ilgili hususlardan da anlaşılacağı üzere katılımcılar açısından Protestan Hristiyanlığın hak din olarak vurgulandığı görülmektedir.

Bizim temel prensibimiz İsa Mesih’in Tanrının oğlu olması, onun bizim günahlarımız için canını feda etmesi ve üç gün sonra dirilmesidir... Bunun haricinde kendisini Hristiyan olarak tanıtsa da buna inanmayanları kabul etmiyoruz. Onlar İsa Mesih’in ya insan oluşunu ya da tanrı oluşunu kabul etmiyorlar. O zamana orada İsa Mesih’in bir kimliği kayboluyor ve kurtarıcı olma rolü de bir yerde parçalanmış oluyor. Bu kişilerin yani Hristiyan olmayanların Tanrının yanında bir yerinin olmadığını söyleyebilirim. Kutsal kitap da zaten “Ancak İsa Mesih’e inanan kurtulur.” diyor (K23).

Görüldüğü gibi Hristiyanlığın altındaki diğer mezhepler de eğer teslis inancını taşıyamıyorsa hak din kavramının dışında bırakılmışlardır. Hak dine inanmayanlar kurtuluşa eremeyeceklerdir. Türkçede kullandığımız “mezhep” ifadesi Hristiyan gruplar arasındaki derin inanç farklılığını anlamamızı zorlaştırmaktadır.

Katılımcılara din değiştirmenin kendileri için ne anlam ifade ettiğini sorduğumuzda genel olarak onlar, din olarak Hristiyanlık kelimesini kullanmak yerine “iman etme” ve “imanlı” kavramlarını kullanmaktadırlar. Örneğin E19, din değiştirmenin kendisi için anlamını, “çocukluğundan beri devam eden arayışının son bulması ve öğrenme çabası” olarak tarif etmektedir. E46 ise inancını “Hristiyanlık” olarak ifade etmenin onu bir kalıba sokarak sınırlandıracağını düşündüğü için kendini tanımlarken “Ben İsa Mesih imanlısıyım.” demeyi tercih etmektedir.

4. İbadet

İnancın günlük hayata yansıyan en önemli kısımlarından birisi ibadetlerdir. Dini sosyalleşmenin de genel olarak ibadetler üzerinden sağlandığı ve dinin bu şekilde gelecek nesillere aktarıldığı bilinmektedir. İbadet bir taraftan inancı takviye ederken, diğer taraftan da inancı yaşayan bir unsur haline getirmektedir. Katılımcıların hepsi ibadeti önemli görmekte, onu inancın ayrılmaz bir parçası olarak resmetmektedir. Yine ortak özellik olarak, kilise cemaati dinle sıkı bir ibadet bağı oluşturmuştur. Katılımcılar aynı zamanda toplu ibadetin ve dindaşların birbirlerine manevi desteğinin de önemli olduğunu vurgulamışlardır.

İbadet yapmazsan imanın zayıflar. Bu nedenle kiliseye gitmek gerekiyor. Okuman gerekiyor. Takip etmen gerekiyor. Tek olman iyi değil. En az iki kişi olunmalı. Rab'den uzaklaşmaman lazım. Daha ileriye gidebilmek için kardeşlerle beraber olman lazım. Kayıp koyun olmaman lazım. Yoksa kaybolursun. Rab diyor ki, '99 koyunumu bırakıyorum, kaybolan bir koyunun peşine gidip onu kaybolduğu yerden alıyorum.' (K40).

Katılımcıların Kutsal Kitap okumaya ve dinlemeye hassasiyet gösterdikleri görülmektedir. Kutsal Kitap okuma günlük rutine dâhil edilmeye çalışılmaktadır. Bizatihi okumanın mümkün olmadığı durumlarda ise radyo ve telefondan dinleme şeklinde de olsa Kutsal Kitap'la irtibat sürdürülmektedir (E46). Kutsal Kitap okuması sadece belli ibadetlerde hatırlanan bir rutin değil gündelik hayatın her anına yayılması arzulanan bir rehber konumundadır.

Kutsal kitap bir aşı değil. Hap bu. Aşırı bir kez olursunuz artık bağımsızlık kazanırsınız ya. Hap ise düzenli almanız gerekir örneğin. Hap gibi her gün düzenli almanız lazım, Kutsal Kitabı okumanız lazım (E24).

Çalışmamızda katılımcılar, ibadet konusunda kiliseye gitme ve Kutsal Kitap okumanın dışında yoğun olarak dua hususunu zikretmişlerdir. Duanın temel bir ibadet olduğu ve yaratıcıyla temasın en yakın yolunun duadan geçtiği görülmektedir. Yeni dine geçiş aşamasında birçok kişi açısından dua, yeni dinle duygusal irtibatın ilk basamağını oluşturmaktadır. Bu konuya ilerleyen bölümde İrtibat Noktaları başlığı altında temas edeceğiz.

Dua, bir taraftan hidayete erme gibi manevi ihtiyaçlar, diğer taraftan da kötülüklerle karşı korunma, kötü alışkanlıklardan uzaklaşma, maddi refaha kavuşma, sağlığa kavuşma gibi dünyevi alanlar için çok geniş bir yelpazede her alanda kullanılmaktadır. Dua kişiyi rahatlatmakta, huzur bulmasını sağlamak-

ta, tanrıyla doğrudan iletişim kurmasına vesile olmaktadır. Yapılan duaların karşılığının alındığını düşünmesi kişilerin inanca bağlılığını artırmaktadır. Dua aynı zamanda ibadetin ritmini de sağlamaktadır. Kişiler dua aracılığıyla istedikleri zaman ve istedikleri biçimde tanrıyla irtibat sağlamaktadır (E19).

Katılımcıların ifadelerine ve gözlemlerimize göre ibadet yapmak için belirli bir mekân veya zaman olmasa da süreklilik söz konusudur. Gördüğümüz her katılımcı günlük olarak mutlaka kutsal kitap okumakta ve dua etmektedir. Onlara göre dua doğrudan Rab İsa ile bağlantı sağlamakta; Kutsal Kitap ise iman etmiş bireyi din dışı hayatın ayartmalarına karşı daha uyanık kılmaktadır.

5. Çelişkiler

Araştırmamızda dikkatimizi çeken hususlardan birisi, bazı noktalarda katılımcıların kendi söylemelerindeki çelişkidir. Araştırmacıların hedefleri arasında inançla ilgili çelişkileri bulmak olmadığı ve bu çelişkiler üzerinde durulursa katılımcının inancını sorgulama şeklindeki bir tutumun yanlış anlaşılmaya sebep verebileceği göz önünde bulundurulmuştur. Bu nedenle aradaki güven ilişkisinin zedelenme riskinden kaçınmak için çelişkiler hususunda katılımcılar sıkıştırılmamıştır. Bununla beraber gördüğümüz bazı çelişki noktalarına değinmek gerekir. Tüm katılımcılar Hristiyanlığın sevgi temeli üzerine kurulduğunu defaatle farklı şekillerde belirtmişlerdir. Bunun yanında ise yine hepsinde ortak nokta “Protestanlığın” hak din olduğu hususudur. Buna göre hak dine mensup olmayanların Rableri katında yerleri olmayacak ve bu şekilde de cezalandırılmış olacaklardır. Aslında söylem ilk başta kulağa bir ceza gibi gelmeseyse de bu durum, en nihayetinde bir ceza şeklindedir. Cezanın söylemlerde veya vaazlarda daha az zikredilmesi onun varlığını ortadan kaldırmaktadır. İslam’da cezanın daha çok hatırlatılmasıyla Hristiyanlıkta daha az hatırlatılması kişinin karşılaşacağı son anlamında bir fark yaratmamaktadır.

Katılımcılar Kur’an’dan bahsederken Allah’ı gazap sahibi olmakla eleştirmektedir. Hristiyan Kutsal Kitabından okudukları pasajlarda da bu minvalde benzer ifadeler geçtiğinde ise katılımcıların bu ifadelerdeki ağır sözlerin farkına varmadıkları görülmüştür. Yeni dinin tavsiyeleri arasında olan başkalarına iyilik etmek gibi bazı hususlar bu dine geçmenin gerekçeleri arasında sıralanmakla birlikte bu gibi tavsiyelerin İslam’da da olduğu hususu göz ardı edilmektedir. Dinin gelecek nesle öğretilmesi İslam söz konusu olduğunda baskıcı bir uygulama olarak resmedilirken Hristiyanlık söz konusu olduğunda bunun bir gereklilik olarak sunulması dikkat çekicidir. Son olarak Müslümanlık cevaplandıramadıkları soruların olduğunu ifade eden katılımcıların

Hristiyanlığı benimsedikten sonra bu soruları nasıl cevaplandıkları hususu netlik kazanmamıştır.

6. İrtibat Noktaları

Tarihi bilgiler bize dinin her toplumda bulunduğunu göstermektedir. Kişisel olarak dinden uzaklaşmalar olmakla birlikte dinlerin topyekûn terki hiçbir zaman vaki olmamıştır. Toplumun ana akım dininden uzaklaşan bireyler de çoğu zaman farklı dinlere yönelmişlerdir. Yeni bir dine yönelmek için öncelikle o dinle bazı irtibat noktalarının yakalanması gerekmektedir. Literatür kısmında yeni bir dine yönelmenin sosyolojik nedenlerini açıklamaya çalışan teoriler arasında rasyonel seçim kuramını zikretmiştik. Bu teori dini düşüncenin pazarlanmasını da ekonomik bir pazara benzetmektedir. Özellikle küreselleşme sürecinde adeta “dini pazarlar” kurulmuş, dini gruplar “ticari firmalar” gibi çalışarak “müşteri” ve “kaynak” temini için birbirleriyle mücadele haline girmişlerdir (Kirman, 2010, 146).

Araştırmamız açısından Hristiyanlığa geçiş sürecinde biri “misyonerlik” diğeri “güler yüz” olmak üzere iki önemli irtibat noktası tespit edilmiştir. Bunların yanı sıra “dua” ve “mistik tecrübeler” de yeni dinle irtibatta önemli araçlar olarak önümüze çıkmaktadır.

6.1. Misyonerlik

Hristiyan grupların dini tebliğ faaliyetleri literatürde genel olarak misyonerlik terimiyle açıklanmaktadır. Kavramı, gittiğimiz kilise de dahil olmak üzere Hristiyan gruplar da kullanmaktadır (IPCA, 1 Ekim 2023). Mamafih kavramın Türkçede değer yüklü bir hale gelmesi ve çoğu zaman olumsuz bir çağrışım yapması sebebiyle dikkatli bir kullanım gerekmektedir. Bu sebeple Hristiyan gruplar da mümkün olduğunca dini daveti bu kavram dışındaki kelimelerle ifade etmeye çalışmaktadır. Bununla birlikte misyonerlik terimi yerine kullanılabilir diğerkavramlar anlam kısıtlılığı içermekte ve istenen manayı tam olarak yansıtamamaktadır. Terime yüklenen negatif anlamların bilincinde olarak biz, metin içinde “misyonerlik” kavramını nötr bir ifade olarak kullanmaya özen gösterdik.

Araştırma sahamızda misyonerliğin hem üstü örtük hem de açık bir şekilde eş zamanlı olarak yürütüldüğü görülmektedir. Katılımcılar Hristiyanlığı benimsediklerini genellikle saklamamaktadır. Hatta birçoğu haç şeklinde kolye takmaktadır. Bazıları ise boyun, kol veya parmaklarına haç şeklinde

dövme yaptırmışlardır. Bu konuda tepki alıp almadıklarını sordüğümüzda, zaman zaman ters bakışlara maruz kalsalar da bariz bir sıkıntı yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Kanımızca bu tür simgeler aracılığıyla etraftakilere sözel olmayan bir mesaj iletilmekte ve toplumda görünürlük sağlanmaktadır. Görünür olmak, aynı zamanda dini bir emir olarak dine çağrıya da vesile olacağından buna önem verilmektedir. Örneğin iman ettiğini arkadaşlarına ve komşularına açıkça söylediğini belirten K45, inancını dindar bir Müslüman olan karşı komşusuna açıkça söyleyemediği için kendisini suçlu hissettiğini, hatta günah işlediğini düşündüğünü ifade etmiştir.

Katılımcıların ifadelerinden misyonerliğin bir görev olarak algılandığı fakat bunun usulüne uygun şekilde karşı tarafı ürkütmeden yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. İnancın açıkça belirtilmesi faydadan ziyade zarar getireceği düşünüldüğü durumlarda açık davetten kaçınılmaktadır:

Herkese direkt demem Hristiyan olduğumu. Mesela çalıştığım yerlerde bazen söyleyeyim diyorum, bazen söylemeyeyim diyorum. Çünkü Kutsal Kitap 'Güvercin gibi saf, yılan gibi akıllı ol.' diyor. Bir de 'İncilerinizi domuzların önüne dökmeyin.' diyor. Her şeyi her zaman konuşmayın diyor yani. Bu sadece inanç için değil her şey için geçerli. Her zaman her şeyi demeyeceksin. Yavaş yavaş zamanla uygun olunca söylenir bazı şeyler (K40).

Dini çağrıda karşı tarafın hazır bulunurluğunun devamlı ölçüldüğü görülmektedir. Karşı tarafın hazır olmadığı düşünülüyorsa açık bir davete geçilmemektedir. Süreç kontrollü doğal bir ortama bırakılarak kişinin hazır bulunurluğu artırılmaya çalışılmaktadır (K23).

Misyonerlik açısından en önemli irtibat noktalarının başında internet ortamı gelmektedir. Daha az insan ve emek gücüyle daha geniş kesimlere ulaşılması bu şekilde mümkün olmaktadır. Kitle iletişim araçları yoluyla dini düşüncenin tebliği hep var olagelmıştır. Bu çeşit yayınların radyo üzerinden yapılanlarının yüz yıllık; televizyon üzerinden yapılanlarının yetmiş yıllık geçmişi bulunmaktadır. ABD'de 1950 sonrası dönemde Evanjelistlerin televizyon üzerinden yaptığı dini yayınlar o kadar etkili olmuştur ki bu faaliyetler literatürde televizyon ve Evanjelist kelimelerinin birleşimiyle teleevanjelizm olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Teleevanjelistler program saati satın alarak vaazlarını televizyon üzerinden geniş kitlelere ulaştırmış ve çok hızlı bir büyüme gerçekleştirmişlerdir. İlerleyen dönemlerde salt dini yayın yapan özel radyo ve televizyon kanalları da oluşmuştur. Günümüzde bu yayın organlarının yanına internet de eklenmiştir.

İnterneti diğer kitle iletişim araçlarından farklı kılan unsurlardan bir tanesini burada zikretmek gerekir. Özel dini yayın yapılan yayınlarda bu yayının hedef kitleye ulaşması ilgili kişilerin bu kanalları açmasına bağlıdır. Farklı televizyon programlarında reklam yayınlamaksa oldukça masraflıdır. İnternet ortamında ise hem reklam masrafı azalmakta hem de internet çerez bilgileri üzerinden hedef kitleye özel reklam çıkartılması sağlanmaktadır. Örneğin bir kişi internette din değiştirme, deizm, ateizm, Hristiyanlık vb. dinle ilgili anahtar kelimeler üzerinden arama yaptığında veya bu kavramlarla ilgili haber, yazı, yorum ve videolarla tesadüfen de olsa karşılaştığında ilgili sayfayı incelemesi veya videoyu izlemesi halinde karşısına ilgisine yönelik olarak özel oluşturulmuş reklamlar çıkmaktadır. Aynı şekilde benzer videoları izlemesi için bu etkileşimler kişinin sayfasında daha çok görünmeye başlamaktadır. Deizm hakkında Youtube'taki yayınlar üzerine yaptığımız bir araştırma sırasında biz de benzer tecrübeler yaşadık. Deizmle ilgili yayınları izlerken karşımıza dini tebliğ yapan Hristiyan grupların reklamlarının defaatle çıktığına şahit olduk (Yılmaz, 2022, 310).

Nokta atışı şeklinde kişiye ulaşan bu reklamlar dini arayış içinde olanlara ulaşmak için çok etkilidir. Kişiler bu reklamların karşılıklarına bilgisayar programları aracılığıyla bilinçli olarak çıkarıldığını fark etmemekte; hatta bu durumu ilahi bir işaret olarak yorumlayabilmektedir. Bu konuyla ilgili bir katılımcımızın deneyimini paylaşmak yerinde olacaktır:

Yine bir resmi tatil günü izinliydik. Ben kayınvalidemlere gittim. Onlar Esra Erol izliyorlardı. Ben de can sıkıntısından telefonu kurcalarken orada kutsalkitap.org sitesi geldi. Oradaki chat odasına geldim. Ben de bir denemek istedim. Aklımda bir plan yoktu. “Merhaba” diye yazdım. Böyle deyince baktım mesajıma biri cevap verdi. Sonra tanımadığım kişiyle yazışmaya başladım... (E46).

Bu anlatı E46'nın kiliseyle ilk irtibatının tamamen tesadüfi olabileceğini göstermektedir. Evde can sıkıntısından telefon üzerinden internette gezerken tesadüfen *kutsalkitap.org* sitesiyle karşılaşan katılımcı, ilerleyen zamanda kiliseye ulaşmıştır. Halbuki E46 mülakatın başka bir kısmında kısa bir zaman önce Youtube'da Hz. İsa ile ilgili bir video izlediğini belirtti. Kısaca Hristiyanlıkla tamamen tesadüfi gibi görünen bir karşılaşma aslında bilinçli bir misyonerlik faaliyeti içermektedir. İnternet geçmişiyle ilgili çerez bilgileri üzerinden hedef kitleye takılan kişilere sonraki zamanlarda özel reklam çıkarılmaktadır. Misyonerliğin örtük bir şekilde yürütülmesi de tepkiyi azaltarak mesajın etki gücünü artırmaktadır. Dini davetle tesadüfen karşılaştığını düşü-

nen kişi, bu duruma ilahi bir mana yükleyerek tanrının kendine yol gösterdiğini düşünmektedir.

Katılımcılara Hristiyanlığı yayma anlamında bir çaba gösterip göstermediklerini de sorduk. Tüm katılımcılarımızın aktif şekilde misyonerlik faaliyetinde bulunduğunu gördük: “Müjdeyi anlatmalıyız.” (K23), “Müjdeyi paylaşıyoruz.” (E46), “Müjdeyi ulaştırırız.” (E24), “Rabbin mucizelerini herkes duymalı.” (K40), “Müjdeyi yayın.” (E26), “Rabbin sözünü yayın.” (E19), “Misyon bir görev.” (E34) ifadeleriyle dini çağrının hem bir görev olduğu ifade edilmiş hem de kendilerinin bu görevi gerçekleştirmeye çalıştıkları görülmüştür. Misyon düşüncesi hazırbulunuşluk hali oluşturarak dini düşüncenin canlı kalmasına yardım etmektedir. Bu şekilde hem dinle olan irtibat güçlü kalmakta hem de dinin yaygınlaşması sağlanmaktadır. Doğru dini davetin de bir tecrübe gerektirdiği ortadadır. Kilisenin yeni fertleri diğer mensupların tecrübelerinden faydalanarak misyonerlik hususunda kendilerini geliştirmektedir.

6.2. Güler Yüz ve İlgî

Dini davet veya reklam üzerinden hedef kitleyle ilk irtibat sağlanmış olsa bile kişiyi gruba dâhil etmek için fiziksel ilk temas yeterli değildir. Kişinin gruba kazandırılması için fiziksel temasın duygusal bir bağa dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu konuda Protestan grupların çok başarılı olduğu görülmektedir. Güler yüzle samimi bir karşılama ve ilgi görme, arayış içindeki insanı derinden etkileyebilmektedir:

İnanın buraya ilk geldiğimde kapıdan ilk girdiğimde beni öyle bir güzel karşıladılar ki şüphelendim. Dedim ‘Ters bir şey mi var?’ Onlar bana nasıl davrandırlarsa ben de yeni gelenlere aynı şekilde davranıyorum. Yeni gelenlerle ilgileniyorum (K45).

Görüştüğümüz kişilerin hepsi son üç yılda Hristiyan olduğunu beyan etmiştir. Bunun tamamen tesadüf olduğu düşünülemez. Bir hatırlatmada bulunmak gerekirse 2020 yılında dünya genelinde Covid-19 salgını başlamıştır. Bu salgın sırasında günlerce sokağa çıkma yasakları ilan edilmiş; seyahat, toplu organizasyonlar, düğün törenleri yasaklanmış; eğitim online hale dönmüş, kişisel mesafeye önem verilerek tokalaşma dâhil olmak üzere fiziksel temaslar azalmış; ev dışı ortamlarda maske takma zorunluluğu getirilmiş; binlerce insan işini kaybetmiş, ekonomi yavaşlamıştır. Neredeyse toplumsal bir tecrit hali oluşmuştur. Bu durum 2020-2022 yılları arasında yoğun şekilde yaşanmış ve 2023 yılında da salgın ve onun etkileri tam olarak ortadan kalkmamıştır. Salgının oluşturduğu korku ve belirsizlik binlerce insan için psikolojik sorunlara sebep olmuştur. Gerçek salgının yanında hasta olma korkusu, endişe,

stres, çaresizlik hissi de adeta bir salgın halini almıştır. Kişiler yalnızlaşmış, birbirlerinden uzaklaşmışlardır. Böyle bir ortamda manevi anlamda size el uzatan, kucak açan bir grubun sığınılacak bir liman olarak görülmesi muhtemeldir. Pandemi sebebiyle herkesin sizden uzaklaştığı, kimsenin evine davet etmediği bir dönemde kilise size kapılarını açıyor ise onlarla bir irtibat noktası yakalamanız daha olası hale gelmektedir.

6.3. Dua

Çeşitli sorunlarla baş başa kalan bireylerin kendileri için dua edilmesinden büyük memnuniyet duydukları ve kendilerini değerli hissettikleri gözlemlenmiştir. Grup üyelerinin kendisi için dua etmesini isteyen kişi aynı zamanda dünyevi veya manevi sorunlarını da ifade etme imkânı elde etmektedir. Böylelikle grup üyeleri arasında bağ da sağlamlaşmaktadır.

Haftalık pazar ayininin sonunda pastör, orada bulunanlardan dua istekleri olup olmadığını sorarak dua isteyenlerin ismini ve dua konusunu tahtaya yazmaktadır. Dua istekleri genellikle sağlık, iş gibi kişisel dünyevi isteklerle ilgilidir. Bunun yanında müjdenin yayılması, yeni bir ile giden pastörün dini çağrısının kolaylaşması, yeni kilise için maddi kaynağın temini ve resmi izin işlemlerinin kolaylaşması gibi salt dini istekler de görülmektedir. Ortalama 7-8 kişiden oluşan bir listeye bakan pastör, “Dua etmek isteyen var mı?” diye sorar. Orada bulunanlardan isteyen biri tahtada adı yazılı olanlardan birisi için şöyle dua etmeye başlar: “Ben X için dua etmek istiyorum. Rabbim senden X’in sorununu çözmeni, onu esenliğe kavuşturmanı diliyorum. Çünkü o şu anda çok zor durumda.” Orada bulunanlar ellerini oturdukları yerde birleştirerek, gözleri kapalı bir şekilde dua edeni dinlemeye başlarlar. Dua bitiminde ise yüksek sesle hep beraber “âmin” denilir. Kendisi için dua edilen kişinin adı tahtadan silinir. Dua seansı bitiminde tüm isimler tahtadan silinmiş olur. Bu şekilde yapılan duanın kişileri kiliseye ve bu inanca daha sıkı bağladığı, aidiyet hissini canlı tuttuğu görülmektedir. Örneğin K40 kiliseye ilk gittiğinde orada kendisine dua teklif edildiğini, iş bulması ve babasının iyileşmesi için istediği duaların gerçekleştiğini ve “Rabbin mucizelerinin yavaş yavaş görünmeye başladığını”, bu duaların kendisinin din değiştirmesi yolunda mihenk taşı olduğunu ifade etmiştir.

6.4. Mistik Tecrübeler

Katılımcılarımızın birçoğu iman sürecinde mistik deneyimler yaşadıklarını ifade etmiştir. İman etme aşamasında tecrübe edilen mistik olaylar kişinin

doğruya ulaştığının bir delili olarak yorumlanmaktadır. Yapılan bir çalışmada (Balamir, 2023b, 195-198) sadece bir dinden başka bir dine geçişlerde değil, aynı dinin içerisinde mezhepler arası geçişlerde de benzer mistik tecrübeler yaşandığı görülmüştür.

Mistik tecrübeler tek bir olayla da sınırlı kalmamakta ilerleyen süreçte zaman zaman tekrarlanmaktadır. Katılımcılara göre bu deneyimler, Rab İsa'nın onları doğruya ulaştırmaya, kötülükten korumaya ve iyiliğe yönlendirmeye devam ettiğinin göstergesidir.

K40 iman ettikten sonra hayatında kendisinin ifadesiyle “mucizeler” yaşamıştır. Tecrübe edilen bu mistik olaylar İsa Mesih'in bir desteği ve doğru yolda olduğunun kanıtı olarak algılanmaktadır. “İman ettiğim gece çok mutluydum. Rüyamda yüzümün sol tarafından küçük bir yılan çıktı.” şeklinde iman sürecinde gördüğü rüyayı paylaşan K40 bu rüyayı önceki hayatındaki günahların vücudundan ayrılıp gittiğine yormaktadır. E26 ailesiyle gittiği bir tatilde gördüğü rüyanın tesiriyle Hristiyanlığı benimsemeye karar vermiştir. Kendisi ailevi bazı sorunlarının düzelmesi için İsa Mesih'e dua ettiğini ve çok geçmeden mucizevî bir şekilde ailedeki sorunlarının çözüldüğünü, bu durumun imanını pekiştirdiğini belirtmiştir. E19 da gece telefonda arkadaşıyla mesajlaşırken bir elin kendisini tuttuğunu ve bir süre yerinden kımlıdayamadığını, E35 ise iman ettikten sonra ağzından siyah bir sıvının çıktığını anlatmıştır. E45 mucizevi bir şekilde kendisine yıllardır sözel şiddet uygulayan komşusunun, ettiği dualar sayesinde büyük bir dönüşüm yaşayarak kendisine karşı çok iyi davranmaya başladığını belirtmiştir.

Duaların mucizevi şekilde karşılık bulması ve rüyalar mistik tecrübelerde sıklıkla karşılaştığımız örnekler arasındadır. Bu mistik tecrübeler nihayetinde kişiye özeldir. İnanmayan bir birey açısından duanın gerçekleşmesi tesadüfi bir rastlantı, rüyada yaşanan tecrübeler de gerçek hayattaki sıkıntılı sürecin rüyalara yansımaları olarak değerlendirilebilir. Bu tecrübeler dışında uyanırken manevi güçlerin kendisiyle irtibat kurduğunu belirterek metafizik olaylar yaşadığını ifade edenler de bulunmaktadır (E19).

7. İman Sonrası Hayat

Yeni bir dine geçişle birlikte birey hem özel hayatında hem de sosyal ilişkilerinde derin bir değişim yaşamaktadır. İnanç sadece kalbi bir unsur olarak kalmamakta, gündelik hayata yansımaktadır. Yaşanılan değişim kişinin sosyal çevresi tarafından da fark edilmekte ve çoğu zaman kişinin yeni kimliğine

karşı bir tepki doğmaktadır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak kişi sosyal çevresini değiştirerek yeni inancının kabul göreceği bir çevre oluşturmaya başlamaktadır. Bu bölümde kişinin nasıl bir bireysel dönüşüm yaşadığını ve yeni din için nasıl bir dini sosyalleşme sürecinin işlediğini inceleyeceğiz.

7.1. Bireysel Değişimler

Katılımcılar iman ettikten sonra öncelikle hayata bakış açıları başta olmak üzere hayattaki önceliklerinin tamamen değiştiğini ifade ettiler. İçsel bir huzur hali ortak bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte din değişimi tamamlanmaya kadar yoğun bir stres de yaşanmaktadır. Bir yandan yeni inancını içselleştirmeye çalışan birey diğer yandan eski inançla yenisi arasında gel-gitler yaşamakta aile, iş ve sosyal çevresinden gelebilecek tepkilerin gerginliğini hissetmektedir. Yeni dine geçişin tamamlanmasıyla birlikte süreçte yaşanan huzursuzluk hali de ortadan kalktığı için görece bir ferahlama hissi her alanda hissedilmektedir. Dini değişimde travmatik bir geçmiş veya eski stres kaynakları etkili olduysa da kişi yeni dini altında bunlarla daha güçlü bir şekilde baş ettiğini düşünerek rahatlamaktadır. Örneğin K45, iman edip Tanrı'ya teslim olduktan sonra eski üzüntü ve kaygılarından kurtulduğunu, hayatın değerini anladığını ve huzura kavuştuğunu belirtti. Tanrıya inanç ve Onu her an yanında hissetme ölüm ve sonrası hayatın oluşturduğu belirsizlik korkusunu yenmede E34 ve K45'in anlatılarında önümüze çıkmaktadır.

Dinden çıkma her zaman için eski dinin kurallarının dışına çıkarak sınırsız bir özgürlüğe kavuşma anlamına da gelmemektedir. Tamamen din karşıtı bir oluşa geçme belki dinin kısıtlayıcılığından kurtulma anlamında hizmet görülebilir fakat yeni bir dine geçiliyorsa o dinin de belli kuralları bulunmaktadır. E26 Hristiyan olması sebebiyle eski çevresinin kendisine artık her şeyin serbest olduğunu düşünmeye başladığını hâlbuki Hristiyanlığın da bir hayat felsefesine sahip olduğunu ifade etmektedir. Hristiyanlığı benimsemeden önce sık olarak alkol kullandığını belirten katılımcı, iman ettikten sonra sarhoş olmamak için alkole mesafeli durmaya başladığını belirtmiştir. Çünkü Kutsal Kitap'a göre içki içmek haram olmasa da sarhoş olmak haramdır (E26).

Katılımcılar kişisel anlamda birçok noktada olumlu gelişimler yaşadıklarından bahsettiler. E46 iman etmeden önce ölüm korkusu yaşadığını, genel olarak sinirli bir yapıya sahip olduğunu, ancak iman ettikten sonra davranışlarına dikkat ettiğini, çünkü Rab İsa'nın kendisiyle beraber olduğunu, bu haldeyken günah işlemesinin mümkün olmadığını söyledi. Ayrıca o, harama bakmaktan, evde eşine ve çocuklarına karşı sesini yükseltmekten kaçındığını anlattı. Gö-

rüşmemiz sırasında kendisi, İsa'nın yanında olduğundan bahsettiğinde gözleri dolarak ağlamaklı bir şekilde konuşmasını şu şekilde devam ettirdi:

İsa Mesih diyor ki ben kötü olanları iyileştirmeye geldim. İyi olanın hekime ihtiyacı yok. Kötü olanın hekime ihtiyacı var. Hepimiz bir zamanlar kötüyüydük. Şu anda ölüm korkum yok. Daha huzurluyum. Tanrıya yakın, Onunla iç içeyim. Onun sevgisini görebiliyor ve hissedebiliyorum (E46).

Dini değişim bir kimlik değişimi anlamına da gelmektedir. Kişiler çoğu zaman bu kimlik değişiminin unsurlarını da göstermek istemektedir. Kılık kıyafetten konuşmaya varıncaya kadar birçok alanda dini değişimin yansımalarını kişi üzerinde gözlemek mümkündür. Bazı durumlarda önceki yaşamı hatırlatan tüm unsurlar silinerek yeni bir başlangıç yapılmaya çalışılmaktadır. Yeni kimlik inşasında kimi zaman karşımıza isim değiştirme de çıkmaktadır. Özellikle İslam'a geçişlerde temel dini değerlere aykırı anlamlar ihtiva edenler hariç olmak üzere herhangi bir zorunluluk olmamasına rağmen isim değişime çok sık rastlanmaktadır. Hristiyanlığa geçişlerde de vaftiz törenlerinde benzer örnekler görülmektedir. Katılımcılarımızdan sadece ikisi isimlerine ek olarak zaman zaman farklı bir isim kullanmaktadır. Bununla birlikte resmîyette herhangi bir isim değişimine rastlamadık.

Hristiyanlığa geçişteki en önemli ritüel vaftiz töreni olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma sürecinde dört katılımcının vaftiz törenine katılım sağladık. Pastörün anlattığına göre Protestanlıkta kişinin vaftiz olması için bilinçli bir şekilde iman etmiş olması gerekmektedir. Bu nedenle bebekler ve çocuklar vaftiz olamaz. İman eden bireyler ise belirli bir süreç içerisinde kendileri bu yönde bir karar verdiklerinde vaftiz olmaları gerekmektedir. Pazar günü ayından sonra kilisede sahnenin orta yerine konulan içinde su bulunan derin bir küvet içerisine sırasıyla giren katılımcılar vaftiz oldular (Resim 2). Pastör her birinin vasıflarını söyledikten sonra "Bu suya dalmakla artık eski X ölecek, yeni X doğmuş olacak." dedi. Katılımcılar teker teker bu şekilde vaftiz oldular. Bu şekilde hem kiliseyle hem de yeni inançla bağlar sağlamış oldu. Katılımcılar da vaftizin kişinin din ve kiliseyle bağları güçlendirme etkisine değindiler.

Resim 2. Kilisede İcra Edilen Bir Vaftiz Töreni, 2022 (Kilise Facebook sayfasından).

7.2. Dini Sosyalleşme

Katılımcıların çoğu din değiştirdiğini ailelerine ve yakın çevreye açıklamıştır. Bununla birlikte ailesine bu konuyu hiç açmayan (K23) veya annesi üzülmesin diye ona söylemeyen (E46) kişiler de mevcuttur. Konunun aileye açılmamasında dışlanma, baskı görme, anlaşılmama gibi korkular hâkim olabilirse de özellikle yaşlılığa varmış ve değişme ihtimali düşünülmemeyen anne babanın üzülmemesi için din değişiminin açıkça ifade edilmediğini unutmamak gerekir.

Katılımcılar iman ettikten sonra genellikle yakın çevrelerinden şiddetli tepki almadıklarını ifade etmiştir. Dindar bir aileye sahip olan K19 dahi ailesinden aşırı bir tepki almadığını, aile ilişkilerinin olumsuz yönde değişmediğini anlattı. Ona göre iman etmeden önce zaten araştırarak bu dini benimsediği için ailesinin başlangıçta kendisini ikna etme çabalarının sonuç vermediğini belirtti. Bununla birlikte ortak bir şekilde hepsinin sosyal çevresinde derin bir değişim olduğu görülmektedir. Çevreden tepki alınmasa bile birçok kişi açısından eski bağın zedelendiğini düşünmek doğru olacaktır. Genel olarak katılımcıların eski çevreleriyle ilişkileri zamanla zayıflamış, katılımcılar yeni inançlarındaki kişilerle arkadaşlık yapmaya başlamışlardır.

Yeni inanç kimi zaman kişinin eski çevresiyle ortak noktalarında azalmaya neden olmaktadır. Örneğin iman etmeden önce sokaklarda yaşayan ve

alkol ve uyuşturucu gibi birçok zararlı alışkanlıkları olan E34, iman ettikten sonra hem bunlardan hem de eski arkadaşlarından tamamen uzaklaştığını ifade etmiştir.

Din değiştirmek çoklu dönüşümlerle karakterize edilen çoğunlukla sancılı bir süreçtir. Sosyal çevre ve aile bağları dönüşmekte, eski dini otoriteye meydan okunmakta, bir taraftan eski bağlar kopartılırken bir taraftan da yeni bağlıklar meydana gelmektedir (Katznelson - Miri, 2016, 3). Tüm katılımcılarda ortak bir nokta olarak kilise çevresinde inşa edilen yeni bir sosyal hayatın oluşumu dikkat çekicidir. Kilise ve kilisedeki bağlar yeni sosyal hayatın merkezine konulmaya başlanmıştır. Kilise üyeleri birbirlerinin kardeşi olmuşlardır.

Kilise de bu bağı canlı tutmaya çalışmakta, haftalık ibadet rutinlerinin dışında programlar oluşturmakta, mesajlar üzerinden de olsa gündelik hayat içinde de mensuplarıyla bağı devam ettirmektedir. Böylece Hristiyanlığa geçenler kilise merkezli yeni bir dini sosyalleşme süreci içerisine girmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye'de İslami bir geçmişten gelerek Hristiyanlığı benimseyen bireylerin yeni dinlerinin kendileri açısından anlamı, sosyal hayatlarına yansıma biçimleri ve inançlarını sürdürme şekilleri inceleme konusu yapılmıştır. Katılımcıların İslam'dan uzaklaşma nedenlerine baktığımızda karşımıza geniş bir yelpaze çıkmaktadır. Cevaplar arasında İslam'ın şekilci bir din olarak algılanmasının ve cezalandırıcı bir Allah imajının oluşturduğu hoşnutsuzluğun ön plana çıktığı görülmektedir. Katılımcıların belirttiğine göre sosyal medya, basın veya çevrelerinde karşılaştıkları dindar Müslümanların söylemlerinde veya davranışlarındaki olumsuzlukların yanı sıra yanlış din uygulamaları onların İslam diniyle olan bağlarını zedelemiştir. Bu noktada kimi katılımcılar İslam'dan uzaklaşma sürecinde öncelikle deizm gibi din dışı akımlara veya ateizm gibi din karşıtı düşüncelere yönelmiştir. Fakat hayata anlam katma isteği kişileri tekrar inanca geri çekmektedir. Eski inancıyla bağları zedelenen kişi bu durumda önceki dinine dönmekte zorlanmakta ve kendine yeni bir inanç kapısı aramaktadır. Benlik ve sosyal çevre değişen inançla birlikte yeniden inşa edilmektedir.

Katılımcılar Hristiyanlığı benimsemekle sanıldığığının aksine sınırsız bir özgürlük alanı elde etmemektedir. Dini emir, yasak ve baskıdan bunalan kişiler genelde ateist, deist ve agnostik akımlara yönelerek kendilerine özgürlük

alanı açmaya çalışmaktadır. Gözlemlerimize göre kilise mensupları yeni dinlerinde emir ve yasaklara uyma konusunda oldukça hassasiyet göstermektedir. Katılımcılara göre yeni dinin sınırları İslamiyet'teki gibi katı olmasa da var olan belirli kurallara uygun davranmaya özen gösterilmektedir. Diğer taraftan katılımcılar İslamiyet'le kıyasladıklarında Hristiyanlıkta ceza vurgusunun öne çıkmadığını düşünmektedir. Karşımıza daha esnek yapılı bir din düşüncesi çıkmaktadır. Ceza vurgusunun azalması kişiye alan açmakta ve üzerindeki psikolojik baskıyı hafifletmektedir.

İstatistiki veriler göstermektedir ki kişiler genel olarak dinin cezalandırıcı tarafına daha az inanma eğilimindedir (EVALUE, 1 Ekim 2023). İslam'dan Hristiyanlığa yönelimde cezalandırıcı bir din anlayışından daha esnek yapılı bir din anlayışına yönelme isteğinin önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu şekilde dinin sağladığı hayata anlam katma, sosyalleşme vb. konfor alanında kalınarak dini ceza düşüncesinin oluşturduğu stresten uzaklaşmak mümkün olabilecektir.

Dini konularda cevapsız kalan sorular ve özellikle Kur'an'ı Kerim hususundaki şüpheler İslam'la olan bağı zayıflatmış görünmektedir. İslam'la olan bağı zayıflayan kişiler yeni bir dinin propagandasına açık hale gelebilmektedir. Diğer taraftan katılımcıların İslam Tanrısına yönelik kişisel kırgınlıklarının olduğu da dikkat çekmektedir. Duaları kabul olmayan, istediği gerçekleştirmeyen, ekonomik sıkıntılarını ve ailevi problemlerini atlatamayan kişiler yeni tanıştıkları dinin Tanrısının bu konularda kendilerine yardımcı olduğunu düşündüklerinde hak ilah algısı hızlıca değişmektedir. İslam Tanrısı makamı itibarıyla kendisiyle irtibatı güçleştirmektedir. Kişiler Ona ulaşmakta ve seslerini duyurmakta zorluk çekmektedir. Hâlbuki Rab İsa kanlı canlı aramızda yaşamış biridir. Onunla doğrudan iletişim kurmak mümkündür. Tanrıya ulaşmak ve onun sözünü dinlemek için peygamber gibi bir aracıya gerek kalmamakta, doğrudan Tanrı ile iletişim mümkün olmaktadır.

Katılımcılarda görece bir huzur hali hâkimdir. Dini değişim öncesinde var olan ve değişim sürecinde derinleşen huzursuzluk yerini dinginleşmiş bir varoluşa bırakmıştır. Hayat yeniden anlam kazanmaya başlamıştır. Eski dine dönüş için kapılar kapatılmıştır. Katılımcılar nezdinde dini değişimin geri dönmez şekilde tamamlandığı anlaşılmaktadır. Hristiyanlığa geçenlerin yanı sıra kilisede, arayış süreci devam eden birçok Müslümanla da karşılaştık. Bunların bir kısmı pazar ayınlarına gelmeye devam etmiştir. Bir kısmının ise kilisede aradığını bulamayarak genel olarak birkaç hafta sonra gelmeyi bıraktığı görülmüştür.

Burada şunu da belirtmek gerekir ki birçok kişi için dini arayış devam eden bir süreçtir. Görüştüğümüz kişilerden bazıları İslam sonrası deizme ve ateizme kaydıktan sonra Hristiyanlığa geçmiştir. Her ne kadar onlar Protestanlığı son durak olarak görseler de 5-10 yıl sonra aynı noktada kalacaklarından emin olmak mümkün değildir. Görüştüğümüz kişilerin tamamının en fazla 3-4 yıldır Hristiyan olması da bu anlamda dikkatimizi çekmiştir. Pastör bu durumun gittiğimiz kilisenin görece yeni olmasından kaynaklandığını söylese de bu açıklama bize tatmin edici gelmemiştir. Kilisenin Facebook sayfasının 2013 yılından bu yana aktif kullanılması bu kilisenin en az 10 yıldır aktif şekilde çalıştığını göstermektedir (Başkent Kilisesi, 14 Eylül 2013). Elimizde Hristiyanlığa geçen kişilerin ne kadarının 5 yıl sonra bu dine inanmaya devam ettiklerini gösteren bir istatistik olmasa da gözlemlerimiz bu kişilerin önemli bir kısmının Hristiyanlıktan döndüğünü düşündürmektedir.

Bireyselleşmenin hızla artması da dini düşünceyi etkilemektedir. Bu süreçte dini otorite zarar görmekte, kişisel dindarlık tipleri ortaya çıkmaya başlamaktadır (Yılmaz, 2021). Dini toplumsal baskının azalması neticesinde kişi dini çizginin dışına daha rahat adım atabilmektedir. Bireyselleşme aynı zamanda kişiyi yalnızlığa da itmektedir. Dinin himaye edici gücünü yitiren kişi bu süreçte alternatif inançlara yönelmektedir. 2020 yılında başlayan Covid-19 salgın süreci de bireyselleşme üzerine adeta tuz biber ekmiştir. Salgın hastalık korkusuyla özellikle ilk iki yıl boyunca kişiler arasındaki sosyal mesafe artmıştır. Yalnızlaşan insanın kendisine kucak açan her grubu sığınılacak bir liman olarak görmesi muhtemeldir. Özellikle salgın sürecinde Hristiyanlığa geçişte kişinin sosyalleşme ihtiyacının etkisi göz ardı edilmemelidir. Kilise gruplarının oluşturduğu sıcak atmosfer birçok insan için cazibe merkezi olmaktadır. Kiliseyle yakınlık arttıkça kişi kendine yeni bir sosyal çevre oluşturmaya başlamaktadır. Görüştüğümüz tüm kişiler açısından kilise merkezli bir sosyalleşme sürecinin olduğu görülmüştür. Bu çevre aynı zamanda yeni mensup olunan inanç için dini sosyalleşme ortamı sağlamaktadır.

Toplumsal ve dini hareketlerin kendilerine nasıl müntesip buldukları ve bu kişilerin gruba aidiyetinin nasıl devam ettirildiği literatürde uzun yıllardır tartışılmaktadır (Yılmaz, 2016). Bu teorilerden biri de kaynak mobilizasyonu teorisidir. Bir grubun insan gücü ve maddi kaynakları ne kadar güçlüyse o derece gelişmesi mümkündür. Bu teorinin yanına görece daha yakın zamanlı “dini pazar” teorisini de eklemek gerekir. Din de ekonomi gibi bir pazar alanına sahiptir. Burada hem pazarcılar hem de potansiyel müşteriler bulunmaktadır. Dinler de kendilerine bu alanda müntesip bulmaya çalışmaktadır (Stark

- Finke, 2000, 193). Protestan grupların misyonerlik faaliyetleri tam da bir pazar ekonomisi gibi işlemektedir. Katılımcılarımızın kiliseyle ilk irtibatlarında dini davetin etkili olduğu görülmüştür. Bulunduğu inançtan memnun olmayan bireyler alternatif bir inanç biçimiyle karşılaştıklarında ona yönelmekten kaçınmamaktadır. Protestan Hristiyan grupların herhangi bir talep olmamasına rağmen bir bölgede kilise kurması, internet reklamı vermesi gibi uygulamaları piyasada “arz” oluşturmakta, oluşturulan arz da nihayetinde kendine bir talep oluşturmaya başlamaktadır.

“Dini pazarın” varlığını küresel çapta da düşünmek gerekir. Bir şeyin dedikodusunun yapılması, onun gerçekleşmesinden daha kötüdür anlamına gelen “şüyü vukuundan beter” deyiminin hatırlatacağı üzere algılar gerçekliğin yerini alabilmektedir. Toplumsal algıları kimi zaman bilinçli bir sosyal mühendislikle de yönetmek mümkündür. Başta Avrupa olmak üzere tüm dünyada İslamofobi yaygınlaşmaktadır. Bu durumun tesadüfen oluştuğunu düşünmek saf dillik olur. Medeniyetler çatışması içinde İslam medeniyeti sürekli baskı altındadır. İslam, kamuoyu nezdinde devamlı kötülenerek olumsuz bir İslam imajı ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Hristiyanlık söz konusu olduğunda ise tam tersi bir kamuoyu algısı oluşturulduğu görülmektedir. Tüm bu yönlendirmeler birçok kişinin zihninde İslam’ın baskıcı olduğu imgelemi oluştururken, Hristiyanlık söz konusu olunca sevgi temelli olumlu bir imgelemin meydana çıktığı görülmektedir. Kamuoyu yönlendirmesi o kadar güçlü yürümektedir ki kendi dinlerine karşı oluşturulan bu olumsuz algı bazı Müslüman bireyler tarafından da içselleştirilmiştir. Katılımcılarımız da İslam ve Hristiyanlığı karşılaştırırken İslam’ı baskıcı bir karakterle resmederken Hristiyanlığı sevgi temeli üzerine resmetmişlerdir. Katılımcılar İslam’a yönelik argümanlarını desteklemek için örneğin cehennem ve cezaya ilgili bazı ayetleri referans göstermişlerdir. Aynı konular hakkında benzer ifadeleri Hristiyan Kutsal Kitabından da zikretmelerine rağmen Hristiyanlığı bu anlamda sorunlu görmemeleri dikkatimizi çekmiştir. Benzer şekilde Kilisenin sosyal medya hesaplarında da Kutsal Kitap’tan cezaya yönelik pasajlarla karşılaşmak dikkatimizi çekmiştir. Örneğin Kilisenin Instagram sayfasında “İman edip vaftiz olan kurtulacak, iman etmeyen ise hüküm giyecek.” (Markos 16:16) şeklinde paylaşımlar vardır. Ancak sevgi merkezli vurgular ön plana çıkarıldığı için bu paylaşımlar tabiri caizse arada kaynamaktadır. Orta Çağ Hristiyan düşüncesi ve din adamları Avrupa’da engizisyon mahkemelerinin kurulmasına öncülük etmiş, sonraki dönemlerde emperyalist güçlerin güdümünde Afrikalıların köleleştirilmesine ve tüm dünyanın sömürülmesine yardım etmişken Hristiyanlığın bugün tam tersi bir imaj çizmesi algı yönetiminin ne kadar önemli

olduğunu göstermektedir. Bu anlamda programlarına katıldığımız kilise de dahil olmak üzere tüm Protestan gruplar önemli bir misyon icra etmekte ve kusursuz bir Hristiyanlık imajı oluşturmaktadır. Kısaca din de bir pazarlamadır, ne eksik ne fazla.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. / The authors declared that there is no conflict of interest.

Finansal Destek / Grant Support: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiş tir. / The authors declared that this study has received no financial support.

Etik Kurul İzni / Ethics Committee Approval: Yazarlar bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulduğunu beyan etmektedirler. Bu araştırma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Alt Etik Kurulunun 19.12.2022 tarih ve 283 sayılı kararıyla alınan izinle yürütülmüştür. This research is conducted with the permission of Ankara University Social Sciences Ethics Committee, decree no: 283, 19.12.2022

Yazar Katkıları / Author Contributions: Selman YILMAZ % 50- Figen BALAMİR % 50

Kaynaklar/References

- Balamir, Figen. "Bir Nitel Yaklaşım Deseni Olarak Etnografi". *Toplum Bilimleri Dergisi* 17/34 (2023a), 38-53. <http://dx.doi.org/10.29228/tbd.2007.68955>
- Balamir, Figen. *Türkiye'de Şii Olmak: Etnografik Bir Araştırma*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2023b.
- Başkent Kilisesi. *Facebook*. 14 Eylül 2013, 08:56. Erişim 1 Ekim 2023. <https://www.facebook.com/baskentkilisesi>
- Canbolat, Süreyya. "Türkiye'de 1986-2002 Yılları Arasında Hristiyan Olan Müslümanlar Üzerine Bir İnceleme". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 27/2 (2004), 87-103.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırmacılar İçin 30 Temel Beceri*. çev. Hasan Özcan. Ankara: Anı Yayıncılık, 2. Basım, 2019.
- Çayır, Celal. *Türkiye'de Din Değiştirip Hristiyanlığa Geçişin Psiko-Sosyal Etkenleri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.
- EVALUE, European Values in Education. "Belief in Heaven". "Belief in Hell". Erişim 1 Ekim 2023. <https://www.atlasofeuropeanvalues.eu/maptool.html>
- Hökekleli, Hayati. *Din Psikolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 4.Basım., 2001.
- IPCA, Ankara Uluslararası Protestan Kilisesi. "Misyonerlik Nedir?". Erişim 1 Ekim 2023. <https://www.ipcaturkey.org/sss/#misyonerlik>

- Katznelson, Ira- Miri, Rubi. "Introduction". *Religious Conversion: History, Experience and Meaning*. ed. Ira Katznelson, Rubi Miri. New York and London: Routledge, Taylor Francis, 2016.
- Kirman, M. Ali. "Din Değişirme Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım". *Dini Araştırmalar* 6/18 (2004), 75-88.
- Kirman, M. Ali. *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*. Ankara: Birleşik Kitabevi, 2010.
- Neuman, W. Lawrence. *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. çev. Se-def Özge. Ankara: Yayınodası Yayıncılık, 9.Basım., 2017.
- Patton, Michael Quinn. *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. çev. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2.Basım., 2018.
- Sevinç, Bayram. *Hıristiyan Olan Türkler ve Türk Misyonerler*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2006.
- Stark, Rodney - Finke, Roger. *Acts of Faith: Explaining the Human Side of Religion*. USA: University of California Press, 2000.
- Şensoy, Alara Fulya. *Din Değişirme Anlatıları Üzerinden İnanç, Kimlik ve Aidiyet (Antalya Örneği)*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Tezokur, M. Hadi. "Diyarbakır İncil Topluluğu ve Misyonerlik". *İslami Araştırmalar Dergisi* 20/2 (2007), 192-205.
- Yapıcı, Asım. "Müslümanlıktan Hıristiyanlığa Geçişin Sebepleri Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir İnceleme". *İslami Araştırmalar Dergisi* 20/2 (2007), 221-238.
- Yılmaz, Selman. "Din Sosyolojisi Çalışmalarında Alan Araştırması Yapmanın Zorlukları". *Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi* 6/3 (2017), 1-31. <https://doi.org/10.7596/taksad.v6i3.950>
- Yılmaz, Selman. "Halk İnancıyla Kitabi İnanç Arasında Yeni Bir Dindarlık Tipi: Öznel Dindarlık". *Halk İnanışları ve Uygulamaları*. ed. Niyazi Akyüz, İhsan Çapcıoğlu. 615-632. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2021.
- Yılmaz, Selman. "Millî Görüş Hareketi: Toplumsal Hareketlerde Çerçeve Değişimi Etkisi". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 5/4 (2016), 1164-1185. <https://doi.org/10.15869/itobiad.14697>
- Yılmaz, Selman. "Sosyal Medyada Din Tartışmaları: Deizm Üzerine Bir İnceleme". *Dijitalleşme ve Din: Teorik Yaklaşımlar ve Uygulama Örnekleri*. ed. İhsan Çapcıoğlu - Fatma Çapcıoğlu. 298-324. İstanbul: Kriter Yayınları, 2022.
- Zavalsız, Yusuf Sinan. *Türkiye'de Hıristiyan Olan Müslümanlar: Psiko-Sosyolojik Bir Araştırma (1990-2010)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.

